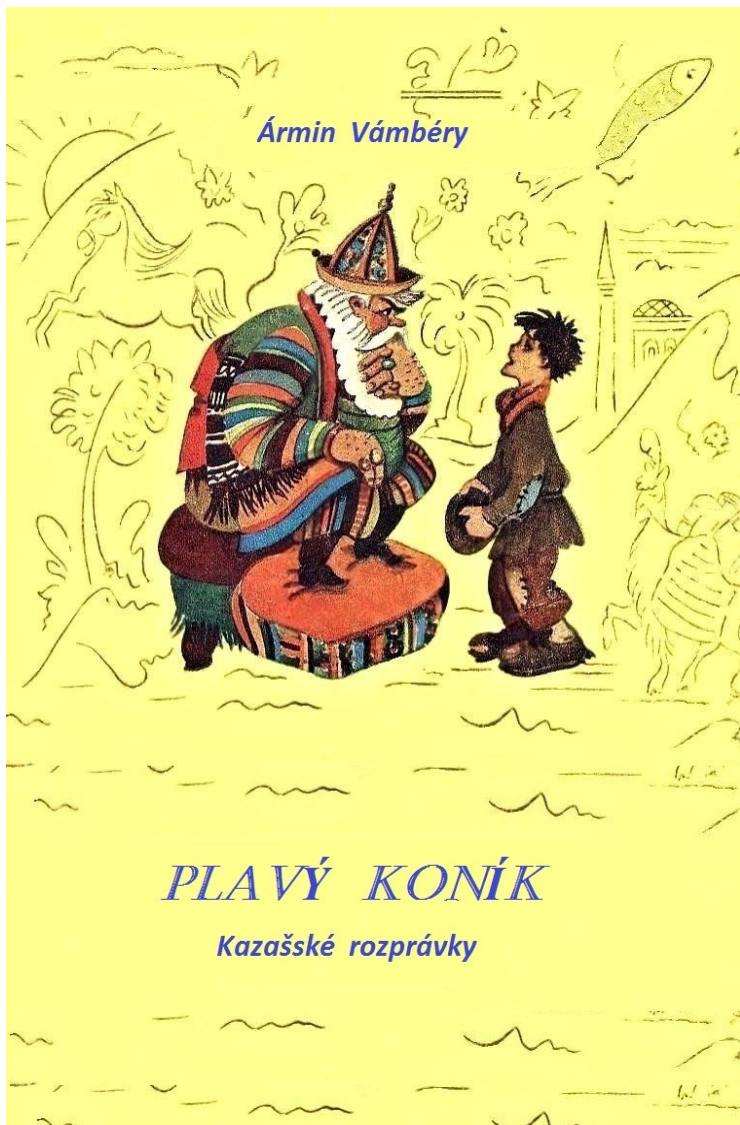

Ármin Vámbéry

PLAVÝ KONÍK

Kazašské rozprávky

ÁRMY VÁMBERY

PLAVÝ KONÍK

Kazašské rozprávky

Preklad z ruského originálu a ilustrácie

Július Húšťava

Ármy Vámbery

Literárna zbierka rozprávok Akadémie vied Alma –
Ata, 1942–1944

Prvé vydanie: 2018

Translation – illustration: Július Húšťava

OBSAH

<i>Múdry Sirensa a krásna Karasas</i>	5
<i>Ako Bej Balteke vyniesol rozsudok</i>	37
<i>Šakšilik a Šamandik</i>	45
<i>Biela vlčica</i>	52
<i>Bleduľko</i>	52
Poznámka o autorovi	86

PREDHOVOR

Tieto kazašské ľudové rozprávky zapísal Ármý Vámbery, svetoznámy cestovateľ, etnograf, politik, spisovateľ a nadaný vedec, výskumník, alebo len v minulosti dobre známy politický predstaviteľ – rodák zo Svätého Júra pri Bratislave. Vambery na svojich cestách zhromažďoval v Ázii ľudové rozprávky. Jeho rukopisy dodnes chránia v Akadémii vied – v Inštitúte orientálnych štúdií v Alma-Ate.

Tak ako Dunajská Streda sa cítila byť dlžníkom úcty spomienke na Vámberyho a pomenovala námestie jeho menom, spomenul som si i ja na knihu rozprávok z môjho detstva a týmto prekladom chcem vzdať hold cestovateľovi, politikovi svetového mena a zberateľovi ľudových rozprávok pri príležitosti stého výročia jeho úmrtia.

Chcem, aby pri množstve počítačových hier si našli chvíľku času a začítali sa do krásnych ľudových rozprávok z Kazachstanu.

Július Húšťava

MÚDRY SIRENSE A KRÁSNA KARASAS

Niekedy dávno žil jeden mudrc menom Sirenses. Bol to vynikajúci človek, jeho bezhraničnú múdrosť môžeme prirovnať k moru. Z úst sa mu slová ozývali ako pieseň slávika. Sirenses bol zbytočne najmúdrejší, pretože od neho sa široko ďaleko nenachádzal taký malý človečik ako on. Chatrč mal takú malú, že keď si ľahol, nohy mu prečnievali cez prah dverí a keď bola búrka a zlé počasie, dážď a vietor voľne prenikali cez škáry jeho domčeka.

Jedného dňa Sirenses v spoločnosti niekoľkých jazdcov cválal cez step. Už sa zvečerievalo a jazdci sa pustili do rýchlejšieho cvalu, aby sa pred zotmením dostali k nejakej usadlosti. V tom im rieka preťala cestu a na opačnom brehu táboril jeden kmeň.

Na príľahlej strane rieky do vriec zbierali ženy palivo. Na stepi, kde nebolo jediného stromu, zbierali vysušený hnoj. Jazdci ich s úctou pozdravili a opýtali sa, ako by sa mohli dostať na opačný breh rieky.

V tom pred ženy predstúpila jedna mladá dievčina – krásna Karasas.

Na sebe mala zodratý, ošúchaný oblek. Oči sa jej jagali ako hviezdy, ústa mala ako mesiac a postavou sa podobala ohybnej trstine.

„Dva brody vedú cez rieku, – povedala dievčina. Ten, ktorý sa nachádza na ľavej strane, je blízko, ale ďaleko – ten z pravej strany je ďaleko, ale blízko.“ Ukázala im dve preliačiny, ktoré viedli k brodom. Význam slov dievčiny pochopil len

Sirensa a vydal sa na cestu vpravo. Čoskoro uvidel brod. Jeho dno bolo piesočnaté a voda plytká. Ľahko sa prebrodil na opačnú stranu a čoskoro sa dostal ku jurtám. Jeho spolujazdci sa vybrali k bližšiemu brodu, ale rýchlo to oľutovali. Sotva sa dostali do polovice rieky, kone sa zabárali do bahna, jazdci museli zosadnúť z koní a pešo ich vyviešť na opačný breh. Už sa zotmilo, keď sa premočení a uzimení dostali k tábore.

Sirensa si priviazal koňa pri najkrajnejšej jurte, ktorá vyzerala najchudobnejšie v celom tábore. Hneď poznal, že v jurte bývajú príbuzní toho dievčaťa, ktoré im ukázalo brody.

Sirensa počkal na príchod svojich spoločníkov. Vtedy vyšla z jurty mamička Karasas a pozvala ich dnu.

PodĎakovali sa za pozvanie a vstúpili do jurty, ktorá i z vnútornej strany bola taká chudobná ako z vonkajšej. Neusadila ich na koberce, ale na vysušené kože.

Čoskoro prišla i Karasas na pleci s jedným vrecom paliva.

Bolo jarné počasie a náhle spŕchlo. Každá žena z osady doniesla domov mokré palivo a ich rodiny nemohli uvariť večeru – museli si ľahnúť spať s hladným žalúdkom.

Len Karasas mala suché palivo, rozložila oheň, hostia sa pri ňom zohriali a usušili si šaty.

„Ako si to urobila? – pýtali sa jej hostia. Ako si udržala hnoj v suchu, keď tak lialo?“

Dievčina im porozprávala, že keď sa spustil lejak, ľahla si na svoje vrece a svojím telom ho zakryla. Len šaty jej premokli, ale to nie je dôležité, veď pri ohni rýchlo uschnú. Nemohla konať inak, jej otec je pastier a večer sa vráti premočený, hladný

a veľmi zle by mu padlo, keby sa nedostal ku ohňu. Ostatné ženy sa miesto toho skryli pod vrecia a keď začalo pršať, vrece sa premočilo a potom aj ich šaty. Hostia si vypočuli odpoveď dievčiny a všetci obdivovali jej múdrosť. Opýtali sa čo dostanú na večeru. Karasas takto odpovedala: „ Môj otec je chudobný, ale rád sa podelí s hosťami. Keď prízenie chánove ovce a podarí sa mu na vašu počesť zarezať jedno jahňa, ale keď sa mu to nepodarí, tak zareže ovce dve.“

Nikto slovám dievčiny nerozumel, len Sirense. Ostatní to pochopili len ako žart. V tom prišiel otec Karasas a keď uvidel v jurte hostí, odbehol ku chánovi a požiadal ho, aby mu dal jednu ovcu, aby mohol pohostiť nečakaných hostí.

Chán mu nič nedal, ba ešte ho aj odohnal. Vtedy pastier zarezal svoju jedinú ovcu, ktorá mala mať jahňa a z ich mäsa pripravil chutnú večeru.

Až vtedy hostia pochopili, čo im Karasas povedala. Pri večeri Sirense sedel oproti Karasas. Jej krása a jej múdrosť ho tak očarili, že si tajne položil ruku na srdce na znak toho, že ju nesmierne miluje.

Karasas po celý čas nespustila z neho oči. Keď uvidela pohyb Sirensovej ruky, ukázala prstom na

svoje oči – tým naznačila, že chápe Sirensove pocity.

Sirense si pohladil vlasy, tým sa opýtal, či otec Karasas nebude za ňu pýtať toľko oviec, koľko má vlasov na hlave.

Karasas na to pohladila svoju pohovku na ktorej sedela, – naznačila, že otec bude žiadať toľko oviec, koľko sa nachádza vlny na ovčej koži.

Sirense sa zamyslel nad tým, aký je on chudobný človek a smutne zvesil svoju hlavu.

Dievčine ho prišlo ľúto. Otočila okraj pohovky a pohladila prázdnu stranu kože. Takto Sirensemu dala vedieť, že otec ju dá za manželku i zadarmo, keď bude mať pytača, ktorý si ju zaslúži.

Pastier celý ten čas pozoroval mladých, ako sa bez slova dorozumievajú. Pochopil, že sa majú radi a že Sirense je podobne múdry ako jeho dcéra. Preto, keď sa Sirense odhodlal požiadať Karasas o ruku, súhlasil s tým. O tri dni si Sirense odviezol svoju mladú manželku domov. Správa o múdrosti krásnej Karasas sa čoskoro rozšírila po celej krajine a dostala sa až ku chánovi. Vezíri s obdivom rozprávali, že niet krajšej a múdrejšej ženy od Karasas.

Niet sa čomu čudovať, že sa v chánovi prebudila závišť a rozhodol sa prisvojiť si Sireneho manželku.

Jedného dňa pricválal posol pred Sirenovu chatrč a dal mu chánov príkaz, že musí okamžite prísť s manželkou na chánov dvor. Nemohli nič robiť, len poslúchnuť príkaz. Keď chán uvidel krásnu Karasas, okamžite sa rozhodol, že za každú cenu musí byť jeho. Rozkázal, aby sa Sirene stal jeho sluhom. Od tej chvíle Sirene celé dni slúžil na chánovom dvore a večer sa vracal unavený domov, do svojej malej chatrče, k milovanej Karasas. Zložil svoju unavenú hlavu na jej kolená a povzdychol:

„Akú radosť má človek, keď si môže sadnúť vo svojej chatrči. Je priestranejšia ako celý chánov palác.“ Je pravdou, že mu nohy trčali z chatrče. Dni sa míňali a chán neustále rozmýšľal o tom, ako sa má zbaviť Sireneho, aby si mohol osvojiť Karasas.

Často poveril Sireneho nebezpečnými úlohami, ale on každú presne a rýchlo splnil, nemal žiadnu príčinu, aby odsúdil Sireneho.

Keď zavítala jeseň, pozval si chán Sireneho a zveril mu štyridsať baranov a povedal: „Tu máš týchto štyridsať baranov a stráž ich celú zimu.“

Vravím ti, že ak na jar nebudú mať jahniatka, dám ti hlavu sťať“. Sirensa so smútkom prihnal štyridsať baranov domov. „Prečo si taký smutný manžel môj?“ – opýtala sa krásna Karasas. Sirensa jej porozprával, akú bláznivú úlohu dostal od chána. Nebuď ty smutný pre hlúposť a pokojne zarez všetkých štyridsať baranov, veď uvidíme, čo na jar urobíme. Určite niečo vymyslíme.

Keď zavítala jar, u Sirensa zaklopal chánov posol a oznámil mu, že sám chán prišiel skontrolovať, koľko jahniat majú barany. Sirensa opäť zosmutnel a myslel si, že teraz je už synom smrti. Karasas sa takto prihovarila: „Nezúfaj môj milý. Choď sa skryť do húštiny a do večera sa nevracaj. Ja sa porozprávam s chánom. Určite niečo vymyslím.“ Sirensa poslúchol manželkinu radu a odišiel do húštiny. Karasas ostala sama vo svojej chatrči. Čoskoro sa ozval dupot kopýt a hrozným hlasom chán zakričal: „Podaj správu o baranoch!“ Karasas spoznala chána hlas. Vyšla pred chatrč a hlboko sa uklonila. „Kde máš manžela? Prečo nepredstúpi pred chána?“ Karasas úctivo odpovedala: „Veľký chán, zmiluj sa nad mojím manželom. Keď počul, že ideš, veľmi sa zahanbil. Vybehol do stepi, aby mohol nakojiť svoje

dieťa. Nechcel, aby sa jeho výsosť zúčastnila takého nedôstojného pohľadu. Sadni si Veľký chán, aby som Ťa mohla pohostiť zriedeným konským mliekom. Manžel určite rýchlo skončí kojenie. “Chán sa nahnevane osopil: „Naničhodná žena, ty sa mi posmievaš? Kto počul také, že by chlap kojil dieťa?“ „Nečuduj sa nad tým ctihodný chán, – ako by sa nič nebolo stalo. Nevieš, že žijeme v takej krajine, kde majú ctihodného vladára a kde sa môžu stať i onakvejšie veci. Veď v nedávnych dňoch tvojich štyridsať baranov malé jahňatá prinieslo na svet!“ Panovník poznámku pochopil a dostal sa do pomykova. Nevedel, čo má od hanby robiť. Bodol ostrohami svojho koňa, aby zmizol v diaľave od krásnej Karasas. Od tejto chvíle manželia šťastne žili až do staroby.

Aladár Kosse a čerti

Za horami, dolinami, žil raz jeden vetroplach, ktorého volali Aladár Kosse. Raz večer zaspal pri ohni. Keď sa už poriadne vyspal a otváral oči, cítil, že sa niečo tmolí okolo neho. Opatrne pootvoril viečka a vskutku, uvidel dvoch čertov.

Budem sa pretvarovať, že som mŕtvy – pomyslel si. Uvidím, čo čerti urobia s jednou mŕtvolou. Opäť si zavrel oči a ostal ležať bez pohybu, ešte aj dych zadržal.

Čerti hladom trpeli, a preto si hľadali potravu. Takto narazili pri ohníku na Aladára a náramne sa

potešili. „Počúvaj Kulen“ – takto riekol jeden čert. „Samé zlé veci vštepíme do mozgu tomuto spiacemu človekovi. Keď sa zobudí, všetko urobí, čo si budeme želať.“

„No len rýchlo začni Tulen“ – odpovedal druhý čert. Zlodej zje sám polovicu, ale druhú mu ukradne čert. Vtedy mu obidvaja skočili na hrud' a z obidvoch strán mu šepkali do ucha.

„Kosse, Kosse, choď kradnúť!“ – šepká mu Tulen.

„Kosse, Kosse, choď klamať!“ – šepká mu Kulen.

Aladár sa naďalej robil, že je mŕtvy. Darmo sa čerti namáhali a šepkali mu do ucha, štekli ho, vykrikovali. Aladár nie a nie sa zobudiť. Čerti sa konečne unavili a mysleli si, že majú pred sebou mŕtveho. Opäť sa začali radiť. Poďme ďalej, čo si počneme s mŕtvolou.

„Nie! Aj z mŕtveho môžeme mať osoh. Vzkriesime ho a bude pracovať pre nás.“ – riekol Kulen.

„Dobre, tak ho vzkriesme ale ako? Nevidíš, aký je žobrák? Nemá na sebe ani posmrtnú košeľu. Pod', pôjdeme mu niekde ukradnúť jednu tučnú

kozu, aj konské mlieko, i chutné jedlo položíme ku nemu a uvidíš, hneď sa vzkriesi.“

Ale, ale – myslia si, že ma tak rýchlo oklamú. Čerti priniesli spomínané veci a keď Aladár zacítil vôňu chutného mäsa, nevedel sa ďalej pretvarovať.

Ústa sa mu otvorili a sliny zbiehali na chutné kozľacie mäso. Čerti začali od radosti vyskakovať.

Tak dobre – pomyslel si Aladár. Mäsko zjem a uvidím, čo sa bude diať ďalej. Ostal bez pohybu ležať a čerti ho krmili po ležiačky. Zjedol všetko mäso a do úst mu naliali konské mlieko. Vtedy Aladár otvoril oči a postavil sa na nohy. Čerti sa okamžite premenili na neviditeľných a vyskočili mu na plecia, aby mu mohli rozkazovať.

Aladár Kosse sa pustil do strašného plaču. „Jaj, jaj, – ktože ma do nového života vzkriesil? Och, komu som ja potrebný na tomto svete? Po toľkých strádaniach moja duša našla pokoj, veď stále som len trpel. Ako ťažko som sa dostal tam, aby som zomrel a teraz môžem od začiatku začať život. Idem sa radšej utopiť.“ Tváril sa, že je nešťastný a ruky zdvihol, že sa chytí za hlavu. Miesto toho pevne chytil dvoch čertov za nohy a tackal sa k brehu jazera.

Čerti sa vyľakali a mysleli si, že Aladár skočí do vody a utopia sa sním.

„Počúvaj nás, hrdina, prečo chceš zomrieť? Odteraz budeme stále s tebou a uvidíš, bude nám dobre.“ – povedal Tulen..

„Čo ste to za netvory?“ – opýtal sa Aladár a robil sa, ako by o ničom nevedel.

„My sme čerti: Tulen a Kulen. Naučíme ťa, ako treba kradnúť a klamať a zisk si spoločne rozdelíme.“

Medzitým Aladár prišiel na okraj jazera, pristúpil k vode a chvíľu rozmýšľal, potom vykrikol: „Nie priatelia, z toho nič nebude! Veď vy ste neviditeľní a keď nás chytia, mňa zavrú. Dost' ma už aj beztoho bili. Radšej skočím do vody a pomôžem aj vám. Veď ako je pravda, vy ste ešte nezomreli a neviete ako, je dobre mŕtvemu. Človeku je vtedy jedno či je hladný, alebo smädný.“ Ešte bližšie pristúpil k vode a čerti sa riadne naľakali.

Tulen zakričal: „Stoj! Neskáč ešte! Aj ty budeš taký neviditeľný ako čerti.“

„To je už iná reč, ale ako?“ – povedal Aladár.

Tulen mu dal jednu mincu, ktorú si Aladár položil pod jazyk, premenil sa na čerta a hneď bol

neviditeľný. V trojici sa vybrali do veľkomesta. Ako tak kráčali, riadne sa unavili. Vtedy žmurkol Kulen na Tulena a hovorí mu:

„Počúvaj, priateľ, prečo sa máme všetci traja unaviť? Rozumnejšie by bolo, keby sme striedavo niesli jeden druhého na chrbte. Aladár je z nás najsilnejší, nech nás nesie obidvoch ako prvý a potom ho budeme niesť my dvaja.“

Tak sa aj dohodli. Nuž, kto má byť ako prvý? My, alebo ty?“ – opýtal sa Tulen.

„Rád by som vám poslužil, ale od mojej smrti som si ešte neoddýchol, ledva sa vlečiem. Poneste najskôr vy mňa a keď si trochu oddýchnem, ja vás ponesiem.“

„Súhlasíme, len sa ešte dohodneme, ako dlho ťa budeme niesť.“ – povedali čerti.

„Nič ľahšieho od toho nie je. Ja vám začnem spievať pesničku a s vaším dovolením, dovtedy budem sedieť na vašich pleciach, kým ju nedospievam. Mne to úplne postačí.“

Čerti s tým súhlasili a Aladár si vysadol na ich plecia a polohlasne si pospevoval:

„Allala, hallala, ej, ej allala.....“

Čerti ho niesli a niesli, ale pesničky nebolo konca. Už sa zvečerievalo, ale pesnička ešte stále znela. Tulen už ďalej nevydržal.

„Počúvaj, Aladár, dokedy bude trvať tá tvoja pieseň?“

„Veď som ešte nezaspieval ani prvú časť do konca“ – prekvapene odpovedal Aladár, ale hneď začnem druhú časť:

„Ári, lári, aj, jaj, larídum“

Čerti sa tak vyčerpali, že už nevládali ísť ďalej, opreli sa o jeden strom, ten bol dutý a zvnútra zhnitý, vyvalil sa. Vtom na dne dutiny zazreli veľký kus zlata, ktorý bol taký veľký ako konská hlava. Tulen ho objavil ako prvý a rýchlo si na zlato sadol.

„Podľa porekadla sa hovorí, že v stope nájdeného noža štyridsaťnásobná hádka vzniká. Obávam sa, že toto nájdené zlato naštrbí medzi nami porozumenie. Podľa pradávnych zvykov preto nech nájdené zlato je toho, ktorý z nás je najstarší.“ – povedal Tulen. Kulen ihneď pochopil, načo Tulen mieri. Ved’ čerti dosahujú tisícročný vek.

Ale aj Aladár tušil, čo chce tým čert povedať a robil sa, že nerozumie.

„Čo je pravda, to je pravda. Kto z nás je najstarší, tomu prislúcha najväčšia úcta. Pozrime že, kto z nás je tu najstarší?“ – povedal Aladár.

„Pravdepodobne som z vás najstarší. Keď som sa narodil, svet bol taký veľký ako ostrov. Vlastne ani nie, čo to táram! Nebol väčší od konskej prikryvky. Vlastne nie! Teraz si presne pamätám, bol taký veľký ako moja dlaň.“ – povedal Tulen.

Kulen prekvapene vraví: „Kto by si pomyslel, že si mladší ako ja. Keď som prišiel na svet, Zem nebola oddelená od neba, preto moje narodenie môj otec oslavoval na mračnách.“

Keď si to Aladár vypočul, strašne nahlas začal lamentovať a čerti si mysleli, že mu je ľúto za zlatom a pokúšali sa ho upokojiť.

Aladár ich nepočúval a čoraz viac mu tiekli slzy. Potom si začal hlavu trieskať o zem a takto jolkal: „Joj, joj, duša moja, nemôžem ťa vidieť znova.“

„Prečo plačeš?“ – opýtal sa Tulen.

„Keď to tak bolo napísane v knihe osudov, potom zlato je Kulenove.“

„Nezaujímam sa o zlato. Niet toľko zlata, ktoré by nahradilo moju záhubu! Oh, Kulen, keď si rozprával o tvojom narodení, dávnu jazvu si rozjatril v mojom srdci. Nikdy som sa neopovážil ani pomyslieť na to, čo si mi v skutočnosti pripomenul.“

Nuž, keď si sa narodil, ja som sedel na neznámom oblaku, kde sme oslavovali tvoje narodenie. Potom oblak sa roztrhol a ja som spadol do neznámeho priestoru, v ktorom neskôr stvorili Zem. Spolu so mnou spadol i môj syn, ale zabil sa. Tento môj veľký žiaľ skrývam v mojom srdci a ty si ho znovu rozjatril.“ – riekol plačúc Aladár.

Aladár sa znova pustil do plaču a jolkania, až ho nakoniec čerti začali ľutovať. Nevedeli ho vôbec upokojiť a pokúšali sa mu nahovoriť, aby si to zlato vzal. Konečne dal na pekné slová a zobral si drahokam. Opäť si sadol čertom na plecيا a ešte dva dni tak plakal, že čerti pod ním boli premočení.

Veľká bolesť Aladárova úplne presvedčila čertov, uverili jeho rozprávaniu.

Čerti sa hnevali, že im zlato vyklízlo z ruky a Aladára ešte stále majú na pleciach, veď jeho pieseň ešte stále neskončila. Jednej noci sa usalašili v jednej jaskyni. Vtedy takto riekol Tulen:

„Počúvaj, Aladár, teraz je už isté, že tvoja pesnička nemá konca. Priznávame, že si nám prešiel cez rozum. Aby sme dodržali slovo musíme si stanoviť iné pravidlá. Ten bude druhému sedieť na pleciach, kto sa vie lepšie biť. Pod' sa biť!“

Po krátkom rozmýšľaní súhlasil Aladár. „To je síce porušenie daného slova, ale nedbám. Ale čím sa budeme biť?“

Niet tu na blízku nič, len jeden dlhý bič a jazdecká palička.“

„Súhlasím“ – vykrikol Tulen a myslel si, teraz s Aladárom zatočím, riadne ho zbijem a usadím sa mu na pleci.

Aladár obracal v ruke dlhý bič a jazdeckú paličku. Podal Tulenovi bič: „...hlavná vec je pravda. Ty si menší, preto ti prislúcha väčšia zbraň. Ja sa uspokojím s paličkou.“

„Aký to chumaj! Hlupák je ten Aladár. Mne dá do ruky lepšiu zbraň.“ – pomyslel si Tulen.

Aladár si úzkostlivo obzrel paličku, poobzeral sa a riekol: „Múdrejšie bude, keď sa budeme biť tu pod zemou. Hore by nás niekto počul a spravil by riadny poplach. Čo povieš?“ „Súhlasím, poďme sa už biť.“ – vykrikoval Tulen. „Nuž teda začnime,“ a rozohnal sa ponad hlavu svojou paličkou Aladár. Tulen tiež zakrúžil svojim bičom, ale pre jeho dlhú rukoväť nemohol v úzkej podzemnej chodbe ním ani pohnúť. Krútil sa sem i tam, ale ani raz nemohol udrieť Aladára. Medzi tým ho Aladár tak poriadne vyobšívaj, že z Tulena cícerkom tiekla krv.

„Joj, joj, prestaň už! Radšej si vymeňme zbrane. – vykrikoval čert. „Nedbám, veď som už oľutoval, že som ti dal lepšiu zbraň. Poďme von z tejto jaskyne, veď je tu už taký prach, že sa zadusíme.“ – riekol Aladár. Tulen sa potešil, veď mu nemohol ani jednu vyťať, ale vonku uvidí, čo dokážem. Vyšli teda na voľné priestranstvo a pokračovali v bitke. Aladár svojím dlhým bičom riadne vyplatil Tulena, ktorý sa k nemu s paličkou nemohol ani len priblížiť. V noci potichu vyliezli z jaskyne a vzali nohy na plecia, ani zázračné zlato sa neopovážili ukradnúť.

Štyridsať klamstiev

Kde bolo, tam bolo, žil raz jeden chán, ktorý rozposlal poslov medzi svoj ľud, aby vyhlásili:

„Keď sa nájde taký človek, ktorý mi štyridsať nepravdivých vecí porozpráva, toho človeka od hlavy po päty zlatom obsypem a dám mu za manželku svoju dcéru a zároveň sa stane hlavným vezírom. Ale toho človeka, nech je to ktokoľvek, ktorý vo svojom rozprávaní len jednu pravdu povie, dám popraviť.“

Každý si vypočul chánove vyhlásenie. Mnohým ľuďom sa rozviazal jazyk, každého lákala vábivá odmena, aj sa postavili pred chána, ale tam našli svoju záhubu. Vtedy sa pred chána postavila jedna

sirota. Bol to strašne chudobný, otrhaný a zavšivavený chlapec.

„Synček, si ešte nato mladý,“ prihovoric sa mu pri dverách paláca sediaci človek: „od teba starší skúšali šťastie, ale nepochodili. Počúvni ma a z vráť sa kratšej cesty.“

Chlapec nedal na reči. Vošiel do paláca, pozdravil chána a padol na kolená.

„Čo mi to chceš povedať?“

„Pane, vládca, prišiel som preto, aby som Ti štyridsať klamstiev porozprával,“ riekol chlapec.

Rozosmial sa chán a so smiechom sa ho pýtal: „Ako by si dokázal to, čo nedokázali dospelí, veď si ty k takému zápasu slabý.“

„Nie je múdry ten, kto dlho žil, ale ten, kto veľa skúsil,“ povedal chlapec.

„Nuž teda, počúvam ťa.“ – povedal chán.

„Pane, vládca môj, vtedy sa to stalo, čo ti porozprávam, keď nebesá boli len také ako prikrývka koňa a zem len taká ako jeho sedlo, ja som vtedy ešte na svete ani neexistoval a s tým som si zarábala na živobytie, že som vnukove kone pásol. Ako pätnásťročný som si zarobil toľko peňazí, že som si mohol kúpiť manželku. Keď som si manželku kúpil, oženil som sa. Najmenšie decko z piatich práve včera malo dvadsaťpäť rokov. Teraz je o desať rokov staršie ako ja.“

– Raz, jedného horúceho leta som na stepi vnúčatá zaháňal k studni. Ó, pane, vládca môj, môžeš si predstaviť, aký bol horúci deň, keď aj voda v studni zamrzla a hrúbka ľadu dosahovala výšku človeka.

Ani som nezosadol z koňa, sekerou som začal rozbíjať ľad, aby sme sa dostali ku vode, ale nepodarilo sa mi to. Len som si sekeru vyštrbil. Zakvačil som si ju na krk a z vrečka som si vybral železný sochor, s ktorým som rozťahoval ľad. Ani to sa mi nepodarilo, len sa sochor zohol. Už som nevedel čo robiť, keď som prišiel na dobrý nápad.

Chytil som sa za krk, odtrhol som si hlavu a čelom som sotva tresol raz do ľadu – och, pane, svätá pravda čo hovorím – v tom momente sa ľad rozlámal a toľko vody vyvieralo von, že som napojil všetky svoje kone, len čo som ich postavil do radu. Našťastie voda zo studne bola slaná a moje kone sa jej napili toľko, že sa im naduli bruchá – preto sa narýchlo začali pást' na ľade, ktorý úplne zarástol trávou. Privrel som oči a chcel som zaspáť.

Nuž, čo vidím – že spomedzi koní chýba jeden sedempalcový žrebec, strakatý, so sedemmíľovou dĺžkou. Určite ho ukradli zlodeji koní, alebo ho zožrali vlci – pomyslel som si. Poobzeral som sa dookola, ale nikde som ho nevidel.

Zapichol som si do ľadu bič a vyliezol som na neho, aby som sa poobzeral, ale po žriebäti akoby sa zem prepadla. Myslel som si, že môj bič je krátky, priviazal som si na jeho koniec nožík a vyliezol som na jeho špičku. Ani teraz som nič nevidel.

Preto som na špičku noža natiahol púzdru z noža i vyliezol som na to, ale nič som nevidel.

Čo budem robiť? – ako tak rozmýšľam, opäť som dostal dobrý nápad. Mal som u seba jednu ihlu, stále ju nosím pod jazykom. Tú som zapichol

do puzdra noža a vyliezol som na ihlu, ale ani z tej výšky som nič nevidel. Do takého zúfalstva som upadol, že som si z hlavy vytrhol obidve oči, zodvihol som ich nad hlavu a tak sa rozhliadal po okolí.

Pýtal som si nakoniec radu od biča, ale ten sa mi len vysmial. Si obyčajný zdochnutý pes – povedal mi bič, načo sa toľko obzeráš po zemi? Zavri si oči a vzhliadni na oblohu.

„Nevidíš, že celú oblohu zakrývajú čierne mračná?“ Vtedy sa bič na mňa nahneval a takto zakričal: „Nešťastník, veď načo máš ruky? Rozhrňte mračná!“ Uznal som, že má pravdu. Odhodil som si oči, lebo som ich už nepotreboval, zodvihol si ruky, privrel si oči a pozrel som sa do neba. A práve tam som uvidel svojho žltého žrebca, vyliezol na jeden vysoký strom, pokojne tam stál a pridával svoje novorodené žriebätko, ktoré stálo na hviezde Zornička. Tak som sa potešil, akoby sa mi syn narodil. Bez rozmýšľania som zoskočil do mora a priplával ku svojmu žrebcevi. Z biča som si urobil čln, z noža veslo. Neviem prečo, ale zrazu sa začal potápať. Vtedy som si z noža urobil čln a z biča veslo. Takto sa mi za sekundu podarilo preplávať more. Keď som prišiel ku svojej kobyлке a k jej žriebätku, bál som sa že mi opäť ujdú. Preto som kobyлу priviazal ku žriebätku za chvost. Takto som plával naspäť cez more a zároveň pásol svoje kone na ľade. Čo vidím? Na ľade v bujne rastúcej vlašskej tráve leží ešte nenarodený tučný zajac. Hneď som zobral svoj luk, vystrelil som na zajaca, ale šíp sa odrazil od jeho kožucha. Bežím a vrátim sa naspäť so svojím šípom, obrátim ho tupým koncom a vystrelím ho znova. Konečne prevrátal

môj šíp zajaca. Keďže som vyhladol, priviazal som si koňa ku stebľu trávy, ktoré vyrástlo z ľadu a začal som zbierať suchý hnoj na oheň, aby som si upiekol zajaca.

Poobzeral som sa a vidím, že môj kôň sa natoľko bojí, že si chvostom zakrýva oči a divo trhá zubadlami. Zhodil som hnoj na jednu kopu a chcem sa rozbehnúť ku koňovi, vtedy z hnoja zaznie zvuk – fff, a môj hnoj sa rozletí na všetky strany. Teraz som uvidel, že som na ľade zbieral škovránkov, mysliac si, že je to hnoj.

Keď sa znova obzriem po svojom koňovi, vidím, že som omylom miesto neho priviazal o steblo jednu bielu labuť. Kôň sa splašil, keď labuť zamávala krídlami.

Kopal a spínal sa. Nuž vybral som si ihlu a nakoľko som nemal kladivo, tak som ju čelom zatíkol do ľadu. Priviazal som k nej môjho koňa a konečne som si mohol oddýchnuť.

Rád by som bol rozkrájal svojho zajaca, ale nôž nebol v puzdre. Kdeže sa podel? Tri dni som si lámal hlavu. Konečne mi napadlo, že som ho sám zapichol na koniec biča. Určite ostal tam. Pretože sa mi lenilo ísť pre nôž, vytrhol som si jeden zub a s tým som pokrájal zajaca.

Vždy som sa dobre vyznal v odratí zajaca, ale teraz každá vedomosť bola nanič. Celé mi to trvalo necelých päť dní. Usušil som mäso, do lyžice som vhodil kus zajaca, aby som vypražil jeho masť. Ale slanina sa stále vyliala z misky, pretože bola deravá a čo sa stalo? Pane, ani mi neuveríte. Ani trochu masti nevyteklo z nej. S masťou som naplnil črevá jednej ťavy, črevá jedného býka, ale ešte i črevá zajaca a ešte mi z nej ostalo za hrniec.

Videl som, že masť mi nepostačí na raňajky. Preto som si rozmyslel, že bude lepšie, keď si s masťou natriem čižmy. Masť vystačila len na jednu, pravdaže, na druhú neostalo nič.

Zobral som si jeden kúsok mäsa a počkal, kým sa na slnku vypraží, potom som si ho dal do úst.

Lenže vyšlo najavo, že z nejakej príčiny nemám ústa na mieste. Od strachu mi celkom srdce zmeravelo. Prešiel som si rukou po tvári, aby som zistil, kde mám ústa. Vysvitlo, že nielen ústa neviem nájsť, ale ani hlavu nemám na krku. Joj, ešte i teraz sa trasiem, tak som sa zľakol. Čo budem robiť bez hlavy? Rozmýšľal som o tom, keď sa niekto dotkol môjho pleca.

„Neviete, prosím, či je táto hlava?“ Obzriem sa dozadu a hneď som spoznal svoju hlavu. Doniesol mi ju môj syn, ktorý sa práve narodil pred dvadsiatimi šiestimi rokmi. „Poklad môj zlatý, ako si našiel moju hlavu?“

„Ležala tam, kde si rozbil ten ľad. Hneď som ju spoznal a doniesol som ti ju.“

„Ó, Pane, ešte sa ani teraz nesmejem, keď si na to spomeniem, ako som sa potešil.“

Hlava sa mi unavila, lebo dávno nespala. Keď som ju položil na miesto, ľahol som si. Posteľ som si urobil z ľadu, snehom som sa prikryl. Takto mi bolo dobre teplo a hlboko som zaspal. Okolo polnoci ma zobudil veľký lomoz. Obzriem sa vystrašene – a čo vidím – bijú sa moje dve čižmy, len tak tečie krv. „Čože sa stalo?“ pýtam sa.

S plačom mi hovorí tá čižma bez masti: „Táto nenásytná mi vypila všetku masť a mne sa z nej neušlo.“ Druhá jej odvrkla: „Veď si ani nič nezaslúžiš, ty naničhodnica.“ Nahnevaný som obidve vyplieskal a ľahol si spať.

Ráno, keď sa rozvidnilo, vidím, že tá čižma bez masti od žiaľu v noci ušla. „Ej, ty taká, onaká,“ zakričal som za ňou a obidvoma nohami som skočil do čižmy, ktorá mi ostala. Rozbehol som sa za tou, ktorá mi ušla.

Ako tak chodím celé mesiace, môj kôň sa tak vyčerpá, že zdochol. Idem rok, dva, moja žena, ktorá ostala doma, tak sa sužovala za mojou čižmou, že skoro umrela.

Jedného dňa som prišiel k istému záhradníkovi, ktorý sedel pri dyni, ktorú vypestoval na krku býka a práve teraz ju chcel uvariť. Keď dyňa zmäkla, dal mi ju a takto riekol: „Synu, rozrež dyňu svojím nožom a najedz sa z nej toľko, koľko ti bude chutiť.“ Vybral som si nôž, pichol som ho do dyne, ale čepeľ sa oddelila od rukoväte a spadla do dyne. Vyzliekol som sa a skočil som do dyne. Hľadal som ju na stepi, hľadal na kopcoch i dolinách. Už som sa celkom unavil, keď som stretol jedného človeka. I toho práve také nešťastie

postihlo. I ten hľadal svoje stratené stádo. Opýtal som sa ho, či nevidel čepel' môjho noža. Podrobne som mu opísal, akú má farbu, akú má chôdzu a ako sa volá. No nech čert berie pľuha, napľul mi rovno do očí.

„Čo vám je? Zbláznili ste sa?“ Ten len zlostne odvrkol: „Už niekoľko mesiacov jazdím krížom krážom, viac svojich koní som uhnal k smrti, aby som našiel svoje stádo v tejto dyni a ty sa ma opovážiš spýtať, či som nenašiel ten zatratený kus ničoty?“ Tiež som sa nahneval a pustili sme sa do tvrdého pästného súboja. Dobili sme sa navzájom do krvi, že ani kúska suchého miesta nebolo na nás. Tak sme sa nakoniec unavili, že sme si zapálili spoločnú fajku a vzájomne si z nej poťahovali. Každý potom šiel svojou stranou. Ako tak hľadáam svoj nôž, natrafil som na veľkú skupinu ľudí, ktorí práve sedeli na kare.

„Práve v najlepšom,“ pomyslel som si. Týchto ľudí sa opýtam, kde sa podela moja zmiznutá čižma a môj stratený nôž. A hľa, urastení mládenci roznášali mäso medzi hostí a medzi nimi koho nevidím? Svoju stratenú čižmu. Tak som sa jej potešil, ako by sa mi bol syn narodil. Zbadala ma

a celkom sa začervenala. Niesla veľký podnos okolo s konským mäsom a rôzne lahôdky.

„Pravda, to nie je taká masť, ktorú si mi nedoprial voľakedy!“ povedala čižma. Celkom som sa zahanbil, ešte i dnes sa hanbím. Zobral som si obidve čižmy a odišiel domov ku svojim koňom. Jedol som veľa mäsa, lebo bolo strašne horúco a dostal som veľký smäd. Zohol som sa nad vytesanú dieru v ľade a napil sa vody. Chcel som sa postaviť, ale nedalo sa mi. Čo sa stalo? Pokiaľ som pil vodu, k mojim fúzom primrzlo šesťdesiat divých kačíc a sedemdesiat divých husí. Načo mi budú tieto veci? Vymenil som ich za labuť, ktorá bola taká veľká ako ľava.

Teraz už zbadal chán, že rozprávka sa blíži ku koncu a chudobný chlapec doteraz nepovedal ani jediné pravdivé slovo. Nahnevaný chán zapochyboval: „Snáď ani nebola tá studňa taká hlboká?“ „Zdá sa mi, že ani nebola taká hlboká tá studňa,“ zopakoval chlapec: „...ved' keď som do nej vhodil ráno kameň, večer dopadol na dno.“

„Určite boli v tom čase krátke dni,“ povedal chán. „Veru, boli vtedy veľmi krátke dni, ved' mi trvalo celý deň, kým som zahnal stádo oviec z jedného konca pastviny na druhý.“

A uver mi Pane, že všetko, čo som ti tu porozprával, sa stalo za jediný deň. Keby som ti porozprával, čo sa stalo na druhý deň, bol by zo mňa starý sivovlasý človek a ani všetko by som ti neporozprával do konca.“ Chán rozkázal, aby dali tomu chlapcovi sľúbenú odmenu a svoju dcéru mu dal za manželku. Potom si ľahol do postele a o tri dni od žiaľu zomrel.

AKO BEJ BALTEKE VYNIESOL ROZSUDOK

Kedysi dávno žil jeden bohatý človek. Mal troch synov. Prvý sa volal Akit, druhý Sabit a tretí Kamit. Keď boháč ležal na smrteľnej posteli, zavolať si svojich synov a takto sa im prihovril:

„Synovia moji, zomriem a vy budete mojimi dedičmi. Moje stádo a kone rozdeľte medzi sebou rovnakým dielom na tri časti. Okrem toho vám zanechám tristo zlatých mincí, aj tieto rozdeľte rovnako. Pokiaľ sa vaše stádo a kone budú pásť na pastvinách, nedotknite sa peňazí. Keď vás postihne nejaké nešťastie a stádo zahynie, zoberte si mince a choďte do sveta skúsiť šťastie. Len preto vám to

hovorím, aby ste vedeli, čo robiť, keď vás bieda pritlačí.“

Potom starý boháč zomrel. Synovia splnili jeho posledné želanie, peniaze odniesli do hory a tam ich zakopali. Ani sa ich nedotkli, pokiaľ sa ich kone a ovce pásli na pastvinách.

Míňal sa rok za rokom a zastihlo ich nešťastie. Rozšíril sa v ich stádach mor a všetko im vykynožil. Traja synovia boli zrazu chudobní.

Vybrali sa opäť do hory, aby vykopali svoje mince. Nenašli tam tristo mincí, len dvesto.

„Bratia moji, ktože nám ukradol jednu tretinu?“ prekvapene vykrikol Akit.

„Nevedel veru nikto, kde sme ich zakopali, len my traja. Keby ich bol našiel cudzí zlodej, nebolo by po nich ani stopy. Medzi nami musí byť zlodej. Niektorý z nás už vybral svoju tretinu“ usúdil Sabit.

„Ani jeden z nás nehovorí, že už si vybral svoj diel.“ povedal Kamit.

„Ja som to ale nebol!“ povedal Akit. „Ani ja!“ súhlasne vykriekli ďalší dvaja bratia.

Škoda každého slova, neškriepme sa medzi sebou, ďaleko sa s tým nedostaneme. Ani jeden z nás sa neprizná, že je zlodej. Poďme ku

Najmanskému kmeňu, kde žije slávny Bej Balteke, nech je on naším sudcom.

Prijmeme jeho rozsudok, veď je to múdry, vážený a pravdu hovoriaci človek. Bratia sa dohodli a vybrali sa na cestu k Baltekemu. Po dlhom putovaní prišli ku sídlu Baltekeho, ktorý býval v bielom stane, a úctivo ho pozdravili.

„Kde ste sa vybrali, traja bratia?“ opýtal sa ich Bej Balteke. „Prišli sme ku Tebe s naším sporom, aby si nás rozsúdil.“ Potom mu vyrozprávali, čo ich trápi. „My traja sme bratia,“ začal vysvetľovať Akit: „Náš otec bol bohatý človek. Keď zomrel, zanechal nám stádo oviec a koní a okrem toho tristo mincí...“ Všetko podrobne vyrozprával Baltekemu. Keď

prišiel na koniec svojho rozprávania, povedal: „Medzi nami troma musíš hľadať zlodēja, len jeden z nás mohol odniesť sto mincí. Ani jeden z nás sa nechce priznať, preto sme prišli sem, aby si vyniesol rozsudok.“

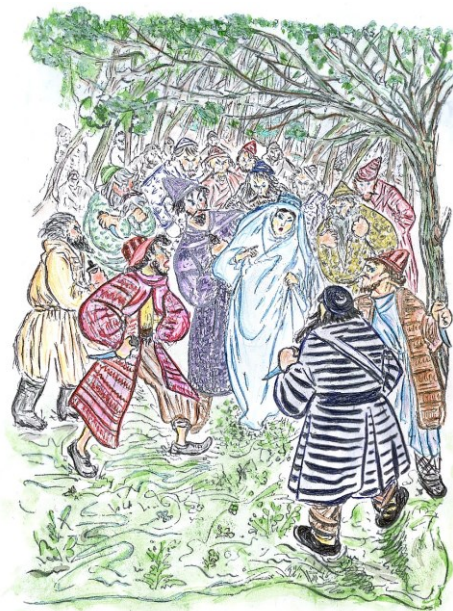
„Správne,“ odpovedal Balteke a prikývol svojou šedivou hlavou, ale skôr vám ja porozprávam jednu príhodu a až potom vyrieknem rozsudok: „Dávno, pradávno žili dvaja mládenci. Obidvaja sa oženili. Jednému sa narodil syn a druhému dcéra. Obidvaja dali svoje deti do školy.“

Chlapček sa s dievčatkom takto rozprávali: „Bolo by dobré, keby nás zasnúbili,“ a otcovia sa možno aj dohodli. Synov otec ale zomrel a syn sa stal chudobným. Vtedy dievčina povedala mláďencovi: „Keby mi môj otec bol bránil, aby som išla za teba, i napriek tomu by som ti dala môj zlatý snubný prsteň a tvoj by bol môj prvý bozk mladuchy.“

Opäť sa míňali roky. Dievčatko vybrali zo školy a vrátili sa domov, otec ju chcel vydať za druhého mláďenca. Prišiel i nádejný ženích a priviedli mu dievčinu, ktorá sa mu takto prihovorila: „Pane, budem tvojou manželkou po celý život, ale dovoľ mi, aby som si pýtala niečo od teba. Povedz, splníš

mi moje želanie?“ „Splním,“ odpovedal ženích. „Keď splníš moje želanie, tak ti poviem, o čo ťa žiadam,“ povedala dievčina. Vtedy, keď som chodila do školy, sedel pri mne jeden chlapec. Učili sme sa obaja z tej istej knihy. Dali sme sľub jeden druhému a ja som mu povedala, že keď nedodržím, čo som sľúbila, nech ma žaluje pred Bohom. Keby si ty nedodržiš sľub, budem ťa ja žalovať pred Bohom. Zajtra ale odcestujem s tebou pane a stanem sa tvojou manželkou na celý život.“ Takto rozprávala dievčina a potom zmĺkla. Nemo pozrela na ženícha a nepovedala mu, o čo ho žiada. Ženích takto riekol: „Choď k tomu mládencovi a do skorého rána sa vráť!“ Dievča si oblieklo krásne šaty, na hlavu si položilo nádhernú partu a opásalo sa zlatom vyšívaným pásom, takto vysadla na koňa. Keď sa priblížila k mládencovmu stanu, mládenec práve v najlepšom spal. „Zobuď sa, rýchlo!“ riekla dievčina. Mládenec prekvapene pozeral na krásne vyobliekanú dievčinu a opýtal sa jej: „Načo si prišla?“ Prišla som, aby som splnila svoj sľub. Otec ma chce vydať za druhého. Ženích prišiel pre mňa, aby ma odviedol, ale ja som mu rozpovedala, že som s tebou sedela v jednej lavici. Poslal ma za tebou a ja som prišla splniť svoj sľub,

keď si to želáš. Tieto krásne šaty sú ženíchove šaty. „Načo mi bude tvoj prsteň a jediný bozk?“ vykrikoval mládenec: „Tvoj ženích ťa preto poslal, aby ukázal svoju veľkodušnosť. Ani ja nie som horší od neho. Ja ťa pošlem naspäť tak ako si. Choď a nech ťa Boh žehná!“ Keď si dievčina vypočula tieto slová, vrátila sa ešte tú noc. Ako tak jazdila cez les, stretla štyridsať zbojníkov. Zastavili ju a takto vykrikovali: „Kto si, odkiaľ ideš a pravdu hovor, inak sa domov nedostaneš!“

Začala im vysvetľovať: „Keď som chodila do školy, sedel pri mne jeden chlapec. Učili sme sa obaja z tej istej knihy. Dali sme sľub jeden druhému a ja som mu povedala, že keď nedodržím, čo som sľúbila, nech ma žaluje pred Bohom. Keby on nedodržel sľub, budem ho ja žalovať pred Bohom. Zajtra ale odcestujem s tebou, pane, a stanem sa tvojou manželkou na celý život. Otec ma chce vydať za druhého ženícha, ktorý ma ale najskôr poslal mojím spolužiakom, aby som sľub splnila, pretože bol veľkodušný. Môj spolužiak tiež bol veľkodušný a neprijal môj sľub a vrátil ma k ženíchovi. Takto som sa dostala do vašich rúk. Všetko, čo som povedala, je čistá pravda.“

Zbojníci sa začali radiť a najstarší povedal: „Zoberme jej zlatý prsteň! Akú že môže mať cenu jeden prsteň, keď srdce dievčaťa je úprimné a nebudme ani my horší od nej. Nech ide ďalej v pokoji.“ Štyridsať zbojníkov prijalo návrh najmladšieho a pustili dievča.

Ešte v tú istú noc sa vrátila k ženíchovi, ktorý si ju ráno odviedol do svojho domu. Túto príhodu porozprával Bej Balteke, prikývol svojou šedivou hlavou a opýtal sa: „Odpovedzte teraz, vy traja, ktorý z nich bol veľkodušnejší a vykonal najväčší

skutok?“ Sabit odpovedal ako prvý, že najväčší skutok urobil ženích. Kamit tvrdil, že najväčší skutok vykonal spolužiak dievčaťa.

Ako tretí sa ozval Akit:

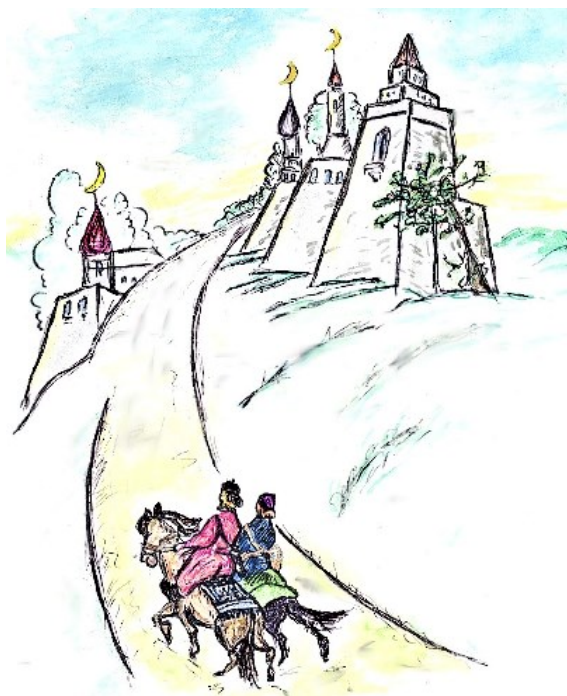
„Nie je to tak, ani jeden z nich nebol veľkodušný. Len sa pretekali, ktorý z nich je veľkodušnejší. Zbojníci vykonali najväčší skutok, lebo s nikým nesúťažili. V nich sa prebudilo svedomie. Ja by som iste aj štyridsaťkrát zobral ten prsteň.“

Bej Balteke vstal a pristúpil k Akitovi: „Ty snáď obhajuješ zbojníkov? Ty si ukradol tých sto zlatých mincí, ktoré si nemal čo zobrať!“

Zahanbený Akit zvesil hlavu a s hanbou sa priznal.

ŠAKŠILIK A ŠAMANDIK

Jedného dňa sa vybrali Šakšilik a Šamandik na cestu. Takto sa stal dobrotivý Šakšilik spolucestovateľom so zloduchom Šamandikom. Sedeli na koňoch, jedla a šatstva mali dosť.

Cestou zjedli jedlo dobrotivému Šakšilikovi. Preto sa takto prihovril zloduch Šamandik k dobrotivému Šakšilikovi:

„Počúvaj, Šakšilik! Minulo sa nám jedlo.“

„Porad' mi, priateľ môj Šamandik, čo mám robiť?“ opýtal sa Šakšilik.

„Ja ti len to môžem poradiť, aby sme zarezali tvojho koňa,“ odpovedal zloduch Šamandik.

Zarezali teda dobrotivému Šakšilikovi koňa a nasýtili sa jeho mäsom. Keď sa zásoby minuli, opäť sa takto ozval Šamandik: „Minulo sa mäso z tvojho koňa, teraz sa kde podejeme?“

„Povedz mi ty,“ odpovedal Šakšilik.

„Ja ti len toľko môžem poradiť priateľ môj, odrež si jedno ucho a ja ho uvarím a potom ho zjeme,“ povedal Šamandik.

Dobrotivý Šakšilik si odrezal jedno ucho a na tejto strave žili celý deň.

„Aj z druhého ucha by sme mohli prežiť jeden deň,“ ozval sa Šamandik. A keď sa im minula i táto zásoba, opýtal sa Šamandik:

„A teraz čo urobíme? Nuž ja by som ti odporúčal, vypichnime jedno tvoje oko a na tom prežijeme ďalší deň.“

Dobrotivý Šakšilik ho počúvol a na ďalšom oku prežili ešte jeden deň navyiac.

Počas spoločnej cesty dobrotivý Šakšilik a zloduch Šamandik zjedli všetko, čo sa len dalo

a čo mal dobrotivý Šakšilik. Zloduch Šamandik nič nedal zo svojho a jedného dňa takto riekol: „Počúvaj priateľ Šakšilik! Koňa sme ti zarezali a zjedli. Z tvojich uší a očí som ťa ja stravoval štyri dni. Čo len bude teraz s tebou priateľ? Nemáš uši, ani oči. Ja ťa tu nechám, priateľ môj.“

„Keď ma tu chceš nechať, Šamandik, zaved ma do hustej a tmavej hory, kde sa lepšie ukryjem.“

Odviedol zloduch Šamandik priateľa do hustého čierneho lesa a nechal ho tam.

Šakšilik sem a tam blúdil v lese a zrazu začul hlasy. Rozprávali sa tiger, vlk a líška. Práve boli v najlepšom rozhovore, keď sa ozval vlk:

„Povedz mi, priateľ tiger, prečo sa prechádzaš stále v tomto lese? Prečo nevyjdeš nikdy von?“ „V tomto lese rastú dve obrovské brezy, od nich sa vráti slepému zrak a kto nemá uši, tomu vyrastú,“ povedal tiger. „Tieto stromy strážim, priateľ vlk, ale ani ty nevychádzaš z lesa, stále sa tu túlaš, vari prečo?“

„V tomto kraji žije jeden bohatý človek. Má obrovské stádo oviec, ale aj jedného čierneho psa. Kostí tohto čierneho psa vrátia život mŕtvemu. Tohto psa chcem ja dostať. Počúvaj, priateľka

líška! Prečo sa obšmietaš stále okolo starého hrobu?“

„Pod čiernou zemou v hrobe je kus zlata, ktoré je také veľké ako konská hlava. Toto zlato strážim,“ povedala líška.

Dobrotivý Šakšilik si vypočul rozprávanie troch zvierat a šiel ďalej. Takto sa motal po hore až kým neprišiel k obrovským brezám, o ktorých rozprával tiger. Pocítil ich vôňu dobrotivý Šakšilik, obtrel si prázdne jamky svojich očí a hľa, opäť získal svoje oči späť. Potom sa dotkol zraneným miestom

svojich uší a tie mu narástli. Dobrotivý Šakšilik opäť videl a vyšiel z lesa. Prišiel k čiernemu hrobu a vykopal zlatý kameň, ktorý bol veľký ako hlava koňa.

Vybral sa ďalej, až kým neprišiel k domu bohatého človeka, ktorý mal obrovské stádo oviec a čierneho psa.

„Pane, predaj mi tvojho čierneho psa!“ riekol dobrotivý Šakšilik.

„Čo mi dáš za neho?“ opýtal sa boháč.

„Zlatom ti zaplatím, zlatom veľkým ako hlava koňa,“ povedal Šakšilik.

Kúpil čierneho psa, odviedol ho neďaleko lesa a tam ho zabil. Potom nazbieral suchého dreva, zapálil ho a upálil čierneho psa. Potom rozdrvil kosti psa na drobný prach a vložil si ho do dvoch bočných vreciek. Vybral sa na vandrovku až ku chánovi.

„Kto si ty?“ pýtali sa ho. „Synom by som bol tomu, kto nemá syna, dcérou tomu, kto nemá dcéru.“

„Keď si synom tomu, kto nemá syna, buď mojím synom, pretože nemám syna a chán je veľmi chorý!“ povedala chánova manželka.

„Súhlasím, budem tvojím synom.“ Dobrotivý Šakšilik sa stal chánovým synom a vybral sa ku chánovým koňom. Keď sa vrátil domov, našiel chánovu ženu plakať, lebo chán zomrel.

„Neplač, tvoj manžel bude znovu žiť.“ Zobral trochu popola z čierneho psa a povedal chánovej manželke: „Nasyp chánovi tento popol do úst a uvidíš!“ Chán ožil na veľké prekvapenie manželky akoby len hlboko spal. Ráno chán zhromaždil svojich ľudí a Šakšilik mu takto povedal: „Keď sa ťa budú pýtať, kto ti učinil dobro, nepovedz, že som to bol ja.“

Dobrotivý Šakšilik sa vybral ku koňom. Chán sa opýtal svojich ľudí, či je medzi nimi niekto, kto učinil dobro pre neho.

„Dobrotivý chán, keď si chorý ležal, za syna som prijala jedného človeka. Po celý čas pásol naše kone, preto neprišiel sem vtedy, keď si zhromaždil ľudí.“

Chán dal zavolať dobrotivého Šakšilika a opýtal sa: „Učinil si mi nejaké dobro?“ „Pane, neučinil som nič zvláštne, len trochu bieleho lieku som dal tvojej manželke, aby ti nasypala do úst.“

Nato si vstal, povystieral údy a povedal si, ako si sa dobre vyspal. To je všetko. Neučinil som ja pre teba nič zvláštne.“

Chán si overil pravdivosť slov dobrotivého Šakšilika, zišiel z vladárskeho zlatého kresla a odovzdal ho Šakšilikovi.

Chán mal jednu dcéru, ktorá bola taká krásna ako slnko. Chán takto rozhodol: „Ty si učinil dobro, preto ti dám za ženu moju dcéru,“ a prijal ho za zaťa. Takto sa stal Šakšilik bohatým. Jedného dňa, keď bol pri svojom stáde koní, stretol svojho priateľa Šamandika. Ten od prekvapenia sa ho pýtal: „Čo si vlastne urobil, že si to tak ďaleko dotiahol?“

Dobrotivý Šakšilik porozprával celý dej svojmu priateľovi, ktorý ho požiadal, aby ho zaviedol do toho lesa. I on sa chcel stať boháčom. Šamandik si dal vypichnúť oči a odrezat' ucho, lebo túžil za bohatstvom.

Práve keď ho tam Šakšilik zaviedol, líška, vlk a tiger prehľadali celý les, aby našli toho človeka, ktorý im zobral ich drahokam. Našli tam zloducha Šamandika, ktorého bez milosti zožrali.

BIELA VLČICA

Kde bolo, tam bolo, žil raz jeden Bej, ktorý mal veľa koní. Jedného dňa musel zahnať svoje kone na také pastviny, ktoré boli d'aleko od stanového tábora.

Míňali sa dni, mesiace. Prišiel deň, kedy sa kone mali vrátiť späť, ale nevrátili sa. Vtedy Bej poslal svojho jediného syna v sprievode junákov, aby pohľadali kone.

Dlho putovali junáci, veľa nepríjemností zažili, ale kone nenašli. Prišli k jednej vzdialenej doline a tam sa pásla jedna čierna kobyľa.

Práve vtedy sa vyrútil čierny vlk a vrhol sa na kobyľu. Korisť si vyhodil na chrbát a ušiel.

Junáci začali prenasledovať vlka. Bejov syn jazdil rýchlejšie ako ostatní. Už – už dobiehal vlka

a chcel ho skoliť, keď sa vlk rýchlo zastavil a ľudskou rečou prehovoril:

„Nechaj ma a pusti ma ďalej.“

Mládenec prekvapene cúvol. Keď ho dostihli junáci, opýtali sa ho, prečo vlka nezabil?

„Vlk ma ľudskou rečou oslovil, aby som ho nezabíjal.“

„Nerozprávaj hlúposti,“ hnevali sa junáci: „Ako môže hovoriť ľudskou rečou vlk?“

Znovu sa vydali na hon za vlkom, ale opäť bol vladárov syn rýchlejší a ako prvý dostihol vlka, ktorý sa znova prihovril ľudskou rečou.

„Neubližuj mi. Mám jednu sestru a tú ti dám za manželku.“

Bejov syn zastal, akoby bol korene zapustil od prekvapenia. Keď to rozpovedal ostatným junákom, vyčítali mu jeho ľahkomyselnosť.

„Netáraj tu hlúposti. Nechceš zabiť čierneho vlka, a preto si vymýšľaš, že hovorí ľudskou rečou. Zosadni z koňa a daj nám ho, aby sme dohonili vlka.“ „Teraz vlka už určite zabijem,“ sľuboval mládenec.

Cválal za ním a keď ho chcel zabiť, vlk sa zastavil a takto prehovoril: „Junák, vráť svojich

spoločníkov a keď si smelý, pod' so mnou, dám ti svoju sestru.“

Mládenc sa rozhodol, že pôjde s vlkom. Prikázal im, aby sa vrátili bez neho domov.

„Ó, ctihodný,“ zvolali junáci...: pravdepodobne si stratil rozum! Veď je nemožné, aby si človek zobral za ženu vlčicu.“

„Nemiešajte sa do mojich vecí. Odovzdajte pozdrav môjmu otcovi a povedzte mu, že čoskoro sa vrátim so sestrou vlka.“

Potom sa vybral s vlkom ďalej na cestu. Dlho putovali, cesta viedla raz vpravo, potom vľavo, konečne prišli k jednému vysokému bralu, kde vlk zmizol v hlbokkej jaskyni.

Čoskoro pred jaskyňu vyšla žltá vlčica, ktorá pomohla mláďencovi zosadnúť z koňa a zaviedla ho do jaskyne.

V prvej miestnosti uvideli malé víčatá. Ihneď na mláďenca vycerili zuby, ale vlčica ich zaraz utíšila.

V druhej miestnosti sa nachádzal starý hnedý vlk a vlčica, na mláďenca cerili svoje zuby a zlovestne nimi cvakali.

„ Toto je ženích vašej dcéry. Celú zimu ste jedli mäso z jeho koní,“ povedala vlčica.

Po týchto slovách sa vrátili na svoje miesta. Žltá vlčica zaviedla mládenca do ďalšej miestnosti, kde nebol nikto. Čakal ho prestretý stôl s rôznymi jedlami. Vlčica priateľsky obslúžila mládenca rôznymi dobrotami a potom ho nechala, aby si oddýchol. Keď sa zvečerilo, vlčica mu ustlala posteľ a nechala junáka samého. Čoskoro sa vrátila s jednou nádhernou bielou vlčicou.

„Tu je ženích a ty si nevesta,“ povedala žltá vlčica a vyšla z izby von.

Bielá vlčica vyzliekla krásnu bielu bundu a hľa, pred mládencom stála nádherná dievčina. Mládenec sa veľmi potešil tejto premene, lebo sa už začal obávať, čo bude ďalej.

Šťastne žil bejov syn v jaskyni. Cez deň ho krmili rôznymi špecialitami. Večer, keď slnko zapadlo, prišla k nemu jeho krásna nevesta. Vyzliekla si svoju bielu bundu a premenila sa na dievčinu. Ráno sa opäť obliekla do bielej bundy, zmenila sa na vlka a vrátila sa naspäť ku svojej svorke. Takto sa minul jeden mesiac. Prišiel deň, kedy sa mládenec mal vydať na cestu. Na rozlúčku mu stará vlčica dala jeden prútik a povedala: „Keď sa ti bude zle vodiť, dobre využiješ tento prútik.“

Hod' ho na zem, pristúp ho nohou a všetko, čo si budeš želať, sa ti splní.“

Bejov syn sa rozlúčil s novou vlčou rodinkou, priviazal na krk bielej vlčici povraz a vybral sa na cestu domov.

Svokra vlčica ich odprevadila na kúsku cesty a svojmu zaťovi takto povedala: „Skôr ako uplynie štyridsať dní, nesmieš zahodiť bielu bundu tvojej manželky.“

Cestou domov, vždy keď sa zvečerilo, hodil prútik na zem a pred nimi sa objavil krásny snehobiely stan, v stane našli chutné jedlá. Keď sa najedli, vydali sa znovu na cestu.

Jedného dňa prišli k Bejovmu táboru, priviazal vlčicu k jednému kríku a odišiel domov. Doma

porozprával, že si priviedol manželku. „Kde si ju nechal?“ – opýtal sa Bej.

„Sedí vonku pri kríku.“ Zhromaždili sa všetci z tábora, ženy a dievčatá, išli privítať nevestu. Prišli ku kríkom, ale nevideli nikoho, okrem priviazanej vlčici. Jedna dievčina uhádla záhadu:

„Bejov syn preto odišiel od ostatných, aby sa oženil s vlčicou. Asi je táto vlčica jeho manželka.“ Tento príbeh porozprávali junáci Bejovi, keď sa vrátili naspäť. Kým sa ženy medzi sebou radili, prišiel i bejov syn a nahnevane zakričal: „Nie preto ste prišli, aby ste privítali moju manželku? Prečo ste ju neodprevadili do domu?“ Mládenec rozkázal, aby jej postavili osobitný stan, do ktorého ubytuje vlčicu. Večer, keď sa zotmilo a zhasli ohne, biela vlčica sa premenila na krásnu dievčinu v nádherných ligotavých šatách a svojou krásou rozžiarila celý stan. Mládenec všetok svoj čas trávil v stane. Zriedka vyšiel von medzi ľuďmi a susedia si čoskoro z neho robili žarty: „Určite stratil rozum. Vlčicu si zobral za ženu. Možno i on čoskoro zdvie a premení sa na vlka. Takto začali rozprávať v tábore.“

Niektorí ho zdravili slovami: „Buď pozdravený, manžel vlčice!“

Mládenec ťažko znášal výsmech a už sa vôbec neukazoval medzi ľuďmi. Od žiaľu zbledol, vychudol a myslel si, že to už ďalej nevydrží. Keď sa už míňala noc tretieho týždňa, počkal, kým si manželka vyzliekla bielu bundu, schmatol ju a na drobné kúsky roztrhal.

Manželka zosmutnela: „Nedodržel si dané slovo. Nepočkal si na štyridsiaty deň. Zle bude z toho.“

„Nech príde, čo má prísť, ale ja to už ďalej nevydržím.“

Ráno vystúpil mládenec zo stanu a za ním jeho krásna manželka. Pre jej nevídanú krásu od prekvapenia nevedeli slova povedať.

Potešil sa i Bej, že sa biela vlčica premenila na krásnu dievčinu. I chán bol zvedavý na dievčinu.

Zobral si na ruku najväčšieho loveckého sokola a blížiac sa ku táboru ho vypustil. Sokol zaletel k stanu bejovho syna a usadil sa na vrchole.

Pricválal k stanu chán a takto zvolal: „Kto je v tomto stane? Vráťte mi môjho sokola!“

Na tento krik vyšla manželka bejovho syna pred stan. Chán, očarený jej krásou, omdlel.

Krásna žena ho chytila za ruku, posadila ho na koňa, vrátila mu sokola a takto mu povedala:

„Prečo ste sa, chán, tak vyľakali jednoduchej ženy?“

Chán nevedel vysloviť ani jedno slovo a bez slova odcválal domov. Stále myslel na tú nevídanú krásu ženy a rozhodol sa, že si ju prisvojí. Hľadal niekoho, kto by mu pomohol uskutočniť jeho túžbu.

Jedna stará striga mu prisľúbila pomoc. Chán jej sľuboval veľa peňazí.

Predvolaj si bejovho syna a prikáž mu takú úlohu, ktorú nebude vedieť splniť! Prikáž mu, nech

nájde kus zlata veľkosti konskej hlavy, ktorý spadol tvojmu otcovi do mora. Povedz mu, že keď nenájde to zlato, nech sa radšej nevracia. Mládenec pôjde

hľadať zlato, určite ho nenájde, i sám tam zahynie.

Chán prijal návrh starej strigy. Zavolať si bejovho syna a prikázal mu, aby našiel kus zlata veľkosti konskej hlavy, ktorý leží na dne morskom. Vrátil sa mladík smutný domov ku svojej manželke a porozprával jej, akú úlohu dostal od chána.

„Pýtaj si od chána tri dni na to, aby si splnil úlohu a nebuď smutný,“ povedala mu manželka. Vtedy si jeho manželka zobrala veľa hodvábných nití a zlatými nitkami vyšila jeden krásny kvet. Dni a noci vyšívala a vyšila taký krásny kvet, že v izbe i noc bola jasná. Tento pekný kvet odovzdala

manželovi a takto mu povedal: „Pripevni tento kvet k veľkej sieti a hod' ju do mora. Obyčajné ryby sa neopovážia priplávať k sieti, len kráľovná rýb. Akonáhle začne kráľovná trhať ten kvet, rýchlo vytiahni sieť. Keď ťa bude kráľovná prosiť, aby si ju pustil na slobodu, pusť ju, ale požiadaj ju, aby ti vrátila to zlato, ktoré chánovmu otcovi vypadlo do mora. Ako zálohu vytrhni jej jeden kúsok z plutvy.“

Mladík sa vybral k moru, vhodil do neho svoju sieť a čakal, kým niečo uloví. Kráľovná všetkých rýb nechala dlho na seba čakať. Zrazu sa zvlnila hladina mora a jedna biela ryba plávala ku kvetu pripevnenému k sieti. Chcela ho odtrhnúť, ale ani mládenec nelenil. Vytiahol kráľovnú so sieťou na breh. „Prosím ťa, vráť ma naspäť do mora. Bohato sa ti odmením,“ prosila ho rybia kráľovná. „Pustím ťa, keď mi z morského dna donesieš taký veľký kus zlata ako konská hlava,“ povedal mladík.

Súhlasila rybia kráľovná s návrhom a mládenec jej vytrhol kúsok z plutvy a vrátil ju do mora. Rybia kráľovná priplávala do svojho kráľovstva a dala zvolieť všetky ryby a všetko čo je živé v mori. Opýtala sa ich, čo vedia o tom zlate, ktoré spadlo chánovmu otcovi do mora a leží na dne morskom. Nevedeli jej dať uspokojivú

odpoveď, preto sa opýtala: „Tu je každý z vás?“ „Len jedna stará ryba neprišla. Je veľmi stará, má viac ako stoštyridsať rokov,“ hovorili jej ryby. „Doneste ju sem!“

Služobníctvo odplávalo k starej rybe, ale táto sa ani nepohla z miesta. Sluhovia ju uchopili a ťahali preč. Pod rybou sa zjavil poklad, ktorý hľadá kráľovná. Vysvitlo, že táto ryba sa len preto dožila toľko rokov, že výpary toho zlata jej dodávali silu. Odniesli preto sluhovia kráľovnej to zlato a stará ryba hneď zahynula.

Rybia kráľovná odovzdala mládencovi zlato a on jej vrátil kúsok plutvy, ktorý jej odtrhol. Mládenec odniesol kus zlata chánovi. Ten ho poslal domov a dal si zavolať starú strigu. Dám ti odňať hlavu, lebo si ma oklamala. Ten mládenec nezahynul, zbytočne si mi to sľubovala.

Zmiluj sa, chán, nad starou ženou. Nedaj ma zabiť. Radšej pošli toho mládenca na také miesto, odkiaľ nieto cesty späť. Povedz mu, že sa tvojmu otcovi dávnejšie stratila jedna kobyľa. Kobyľa zdivila a teraz nevie, kde sa podieť. Prikáž mu, aby ju našiel a kobyľu priviedol sem. Je nemožné, aby splnil tvoje želanie.

Chán si znova zavolať mládenca a prikázal mu, aby mu priviedol kobylu späť.

Smutný junák sa vrátil k manželke a porozprával jej, aký príkaz dostal od chána.

– Nesmúť, aj tento príkaz splníš. Vezmi si túto vetvičku do ruky, otoč sa smerom na východ a odriekaj tú modlitbu, ktorú ťa naučím. Vetvička ťa zavedie k divokej kobyle, vyskoč jej na chrbát a pokús sa ju osedlať. Koňa dovedy bi, kým ti sily stačia. Dávaj pozor, aby si kobyle nevybil oko. Akonáhle kobylu skrotíš, cválaj s ňou na chánov dvor. Ostatné kone pôjdu za vami.

Junák vo všetkom splnil manželkine rady. Pricválal na chánov dvor a zakričal: „Pod' von, tu máš svoje kone!“

Divoké kone všetko rozdupali v tábore a chán od strachu zakričal z okna: „Odvedte tie kone!“ Hneval sa chán a chcel dať zmárniť starú strigu.

Milosť, pane. Zmiluj sa. V troch skúškach musí obstáť mládenec. Prikáž mládenecovi, že i tretie želanie ti musí splniť! Keď aj toto splní a vráti sa domov, potom mi môžeš sťať hlavu.

Na posmrtnej hostine tvojho otca na štyridsiaty deň zarezali jedného čierneho žrebca. Nech ho pohľadá a privedie naspäť ten mládenec!

Chán si dal zavolať junáka a prikázal mu, aby vyhládal toho čierneho žrebca, ktorého zarezali na smútočnej hostine a priviedol ho chánovi.

Smutný sa vracal ku svojej milovanej manželke. Teraz už je skutočne so mnou koniec. Chán mi prikázal, aby som mu priviedol toho čierneho žrebca, ktorého zarezali na smútočnej hostine jeho otca.

Keby si bol trpezlivo vyčkal štyridsať dní a nebol by si roztrhal moju bundu, nebolo by ťa stihlo toľko nešťastia. Teraz ti už neviem pomôcť. Choď za starou vlčicou, tvojou svokrou a požiadaj ju o radu. Pýtaj si od chána tri dni na splnenie príkazu.

Vybral sa junák za svojou svokrou vlčicou a pri odchode sa mu prihovarila manželka:

„Kým ty budeš na cestách, chán mi nedá pokoja. Hoď vetvičku na zem, pristúp ju a želaj si, aby vyrástla trojposchodová železná budova. Ja sa ukryjem v pivnici a tam budem očakávať tvoj príchod.“

Veľa času uplynulo, kým mládenec prišiel k jaskyni a všetko porozprával svojej svokre vlčici. Jaj, syn môj, ty sám si vinný zo všetkého. Keby si ma bol počúvol a pekne vyčkal štyridsiaty deň,

nebolo by sa ti stalo toľko nepríjemností. Ale aj tak ti pomôžeme. Sadni si na koňa a zájdi do hôr tam, kde má chán svoj hrob. Otvor ho a pozbieraj všetky jeho kosti, polož ich do jasličiek a začni ich hojdať. Vtedy chánova duša začne žalostne nariekať: „Prekliaty je ten, kto ruší môj pokoj!“ Rýchlo mu povedz, čo si želáš! Tvoj syn mi nedá pokoja, preto ti nedám pokoja ani ja.

„Čo si želá môj syn?“ opýtal sa chánov otec. Povedz mu nasledovné: „Po tvojej smrti o štyridsať dní na kare zarezali jedného čierneho žrebca. Teraz chce, aby som mu ho priviedol naspäť.“ Kým tak budeš rozprávať, stále tras kolískou: uvidíš, že chánov duch ti vráti toho žrebca. Mládenec vysadol na koňa a odišiel do hory ku chánovmu hrobu, otvoril ho, kosti pokládol do jasličiek a všetko robil tak, ako mu svokra poradila.

„Och, špinavec jeden, ani toho koňa mi nedopraje?“ nahnevane zvolal z hrobu chánov duch a vyhodil čierneho žrebca z hrobu. Mládenec si ho pozorne prezrel a zbadal, že mu kus chýba zo zadného stehna. „No a kde sa stratil ten chýbajúci kus?“ opýtal sa mládenec. „Takého koňa mi dal môj skúpy syn. Ten chýbajúci kus zo zadného stehna on sám zjedol s jeho skúpyou ženou. Takto mu ho

vráť naspäť a teraz už choď a nechaj ma v pokoji.“
Vrátil sa mládenec o dva dni domov.

Kým bol preč, chán hľadal jeho krásnu ženu. Dal zbúrať jeho železný dom, už len pivnica bola nedotknutá. Vtedy sa vrátil junák a odovzdal chánovi čierneho žrebca a povedal mu všetko, čo mu rozprával starý chán.

I zahanbil sa chán a priznal sa, že zhrešil. Starej strige dal sťať hlavu a mládenca bohato odmenil.

Od tej chvíle šťastne žil mladý so svojou krásnou ženou do neskorej staroby. Musíme ešte povedať, že jeho manželka v skutočnosti nebola vlčica, ale jedna dobrá víla.

BLEDUĽKO

Žil raz kedysi dávno jeden bohatý človek. Nemal dcéru ani syna, ale mal veľké stádo koní. Nikdy nestrážil svoje stádo ani svoj majetok, lebo to nebolo potrebné. Zlodeji ho neokradli a vlci sa báli čo len priblížiť. Susedný chán sa ho raz opýtal:

„Prečo tomuto boháčovi nič nezozerie z jeho zvierat? Prečo ho nikto neokradne? Hľa, veď moje stádo sústavne navštevujú vlci a zlodeji ma okrádajú.“

Chánovi takto odpovedali jeho ľudia: „Ten bohatý človek nemá deti, ale má jedného bledulinkého koníka. Ten stráži stádo koní aj jeho majetok pred zlodejmi.“

Chán vyslal posla za boháčom a chcel od neho kúpiť bledulinkého koníka. Ale ten mu ho nepredal. Potom chán usporiadal jednu veľkú hostinu, každého pozval, ale keď prišiel boháč s manželkou, nikto ich neprivilal a chán im odkázal: „Kto nemá syna, nemôže si sadnúť. Kto nemá dcéru nech nepije kumys a nech ani nepríde na hostinu.“

Odišli boháč s manželkou domov. Chytil jedného žrebca, jedného býka, jedného barana a jedného capa. Vonku, pri Šalkanskom jazere,

obetoval tieto zvieratá. Zapálil vatru a takto prosil Boha, aby im dal deti. „Bože, daj nám syna alebo dcéru.“

V noci na brehu jazera zaspal a snívalo sa mu: Keď zarezáš Bleduľka, dám ti dcéru! Boháč vyviedol Bleduľka, darmo plakala jeho žena a prosila ho, aby ho nezarezal! Nepočúval na jej nárek a koníka zarezal a opäť si ľahol na brehu jazera. Míňali sa dni a noci a v skutočnosti sa im narodilo dieťa. Ešte ani neprišlo na svet a povedalo: „Pošlite mi otca!“ Len čo vošiel dnu, opýtalo sa ho: „Chceš, aby som žilo?“ Ži! Ži, srdiečko moje.

„Dobre, ale budem sama sebe paňou.“ Narodila sa im dcéra. Otec zarezal jedného barana a usporiadal hostinu. Ženy jedlo mäso, pili kumys a potom sa vrátili domov. Z dievčatka vyrástla krásavica. Denne prichádzali pytači o jej ruku, ale jej otec im povedal:

„To nie je môj problém. Dcéra si je svojou paňou.“ Potom sa mládenci vybrali ku nej a tá im povedala: „Toho si vyberiem, kto uhádne moje meno.“

Smutný sa vracali domov, lebo jej meno nikto neuhádol. Ba ani otec a mama ho nepoznali.

Jedného dňa sa opýtala matka dcéry: „Ako ťa mám volať?“ „Dudar Kis je moje meno.“ – odpovedala dcéra, ale nesmieš ho nikomu prezradiť.

Stalo sa, že opäť prišiel jeden mládenec na pytačky. Boháč aj tomu povedal to, čo ostatným. Udialo sa to vtedy, keď ľudia z tohto rodu vyšli pásť svoje stáda. I dcéra vyložila svoje veci na chrbát jednej ťavy, jej uzdu držal jeden sluha. Dievčina si vysadla na somára a na samom konci sledovala presun tábora. Zrazu sa jej na jednej strane zosunuli veci z ťavy na zem. Sluha vyvolával meno dievčiny, ale tá ho nepočula. Zakričal preto: „Dudar Kis, poď sem. Na jednej strane ti spadli veci z ťavy.“

Pribehlo hneď dievča a opýtalo sa: „Prečo si ma volal menom?“

To nie ja! Ja som ťa neoslovil menom, ja som len zakričal: „Dievča...“

Keď prišli k miestam nových pastvín a pustili sa do usídlenia, poskladali si svoje veci a začali si stavať stany. Vtedy pristúpil k dievčine mládenec a opýtal sa: „Ty si to dievča, ktoré je sama sebe paňou? Prišiel som preto, aby som ťa požiadal o ruku.“

V poriadku, ale uhádni najskôr moje meno!
Pravdepodobne sa voláš Bejlantagan. Neuhádol si.

„Dudar Kis je tvoje pravé meno.“ – povedal mládenec.

Uhádol si. Bola hostina. Boháč sa prihovril k dcére: „Z môjho stáda si zober toľko, koľko budeš chcieť.“

Dievča odišlo ku stádu koní, aby sa poobzeralo medzi nimi. Jedenému malému, šedému žriebäti sa od kvapiek potu leskla srst', dievča ju trochu utrelo. Žriebä sa prihovrilo ľudskou rečou: „Odvádzajú ťa za manželku, Dudar Kis?“ „Veru odvádzajú.“ – odpovedala dievčina. „Čo žiadaš od otca?“

„Otec mi toľko stáda dá, koľko len budem chcieť.“ Žriebä prehovorilo: „Neber ty od otca nič. Aký je ten tvoj ženích, dobrý alebo zlý?“

„Veru neviem, či je dobrý alebo zlý“ – odpovedalo dievča.

„Nuž teda, ja ti poviem. Tvoj ženích je jeden vlkolak. Skryl sa do ľudskej kože, a tak prišiel pre teba. Práve jedného mŕtveho vyhrabával z hrobu, keď počul, ako ťa sluha oslovil tvojím menom.“

Dievča sa veľmi vyľakalo, ale žriebä ho takto upokojovalo:

„Pýtaj si ty od otca len jeden luk a šíp, čierneho sluhu s čiernou ľavou a žiadaj si, aby ti dal mňa.“

Prišla dievčina za svojím otcom a ten sa jej opýtal: „Čo si želáš, dcérka moja? Čo si zoberieš so sebou?“

„Otec, daj mi tvoj luk a šíp, tvojho čierneho sluhu a čiernu ľavu a daj mi ešte to vyšedivené malé žriebä.“

„Vezmi si, čo si žiadaš, dcérka.“ Dudar Kis odišla ku stádu koní a chytila to vyšedivené malé žriebä, ktoré malo práve tri roky. Keď ho osedlala, premenilo sa na štvorročné, keď mu založila uzdu

už malo päť rokov a keď vysadla do sedla, zrazu bolo šesťročné.

Čierny sluha si sadol na čiernu ťavu a dievčina si zakvačila na plece luk so šípom a vydali sa na cestu.

Prihovoril sa jej ženích: „Poženiem svojho koňa a pôjdem dopredu. Kadiaľ budem ťahať čiaru, jazdíte popri nej, kde nakreslím kruh, tam sa utáboríte na noc.“

„Ženích ti odcválal dopredu?“ – opýtalo sa žriebä – a vieš prečo? Lebo sa zmení na vlkolaka, vráti sa a zožerie čiernu ťavu a čierneho sluhu.“

Ani netrvalo dlho, pribehol jeden čierny vlkolak a prehltoť čiernu ťavu so sluhom a opäť odbehol. O nejaký čas sa premenil na mládenca a vrátil sa.

„Joj, Dudar Kis, kde sa podeli čierna ťava a čierny sluha?“ – opýtal sa mládenec.

„Zožral ich jeden čierny vlk“ – riekla Dudar Kis.

„Tam medzi horami sa belie môj dom. Príď tam, ja pôjdem dopredu.“

Keď ostala dievčina sama, takto sa jej prihovorilo žriebä: „Manželka vlkolaka nás bude vítať a bude ma chcieť chytiť za uzdu, ale ty jej to nedovoľ.“

Už aj pribehla manželka vlkolaka a chcela chytiť koňa za uzdu.

„Nechytaj môjho koňa za uzdu, ty si domáca pani. Ja si ho sama priviažem“ – povedala Dudar Kis. Zosadla z koňa a priviazala ho pri boku stanu. Potom vošla dnu a sadla si hneď ku vchodu. Manžel jej sedel na koberčeku a pri ňom sedela jeho žena. „Dudar Kis“ – vykrikoľ chlap. „Pod' sem a sadni si vedľa mňa!“

„Nepôjdem, lebo sa hanbím“ – povedala Dudar Kis. Manžel sa hneval, prečo si nesadne bližšie, ale ona ostala na svojom mieste.

Prvá žena škrabkala mužovi hlavu a chrbát a manžel zaspal. Žriebä sa pritiaхло ku vchodu a obtrelo sa o stan.

„Idem si previazať na iné miesto koňa.“ – povedala Dudar Kis.

Zobrala mládencove šaty, vyšla von a vysadla na žriebä a zobrala si do ruky luk so šípom.

„Zavri oči a neotvor ich tri dni a tri noci!“ – povedalo žriebä.

Tri dni a tri noci letel koník vo vzduchu, potom pristal na zemi a dievča otvorilo oči.

„Daj mi dole uzdu aj sedlo!“ – povedal koník a vtedy sa mu vytrhol i kúsok z chrbta, tak ho odrelo sedlo. Koník sa odbehol napásť. Pováľal sa v tráve z jednej i druhej strany a stal sa zázrak – rana bola zahojená. Vtom sa zjavil jeden jazdec a žriebä sa rýchlo vrátilo ku Dudar Kis.

„Rýchlo ma osedlaj a vysadni na mňa!“
Čoskoro pricválal aj jazdec, ktorý ich zbadal
a pozdravil ju: – „Bud' pozdravená. A kto si?“ –
opýtal sa jazdec.

Dievča, oblečené do mužských šiat,
odpovedalo takto: „Som junák a vybral som sa na
lov.“

„I ja som junák a prijmem ťa za brata. Prijmi i ty
mňa.“ Tak sa stalo, že bratstvo si prisahali a išli na
lov. Dievča, oblečené do mužských šiat, jedným
šípom skolilo dvoch čiernych divých žrebcov.
Tostuk sa volal ten druhý jazdec, ktorý ulovil len
jedného žrebca. Večer pricválali k Tostukovej
matke.

„Syn môj, čo si doniesol?“ – opýtala sa jeho
matka.

„Mama, jedného junáka som priviedol. Je
šikovnejší ako ja, veď jedným šípom zabil dvoch
divých žrebcov.“

Tostukova mama si myslela: „Nech oslepnem,
keď sa mýlim, to nie je junák ale dievča.“

Dudar Kis odrala z ulovených zvierat kožu,
doniesla vodu, uvarila mäso, ktoré bolo také
mäkké, že sa oddelilo od kostí. Tostukova mama
len pozerala a myslela si: „Určite je to dievča!“

Ráno vysadli na kone a vybrali sa na lov. Oproti nim cválal jeden jazdec.

„Hľadám Tostuka.“ „A čo chceš od neho?“ „Náš chán usporiada hostinu. Na vrchol vysokého javora dal umiestniť jednu zlatú mincu. Kto zostrelí šípom tú mincu, tomu dá za manželku svoju dcéru. Naším junákom sa to ešte nepodarilo. Pod Tostuk, zostrel tú mincu a dostaneš chánovu dcéru za ženu.“

Vybrali sa traja jazdci na chánovu hostinu. Dudar Kis bola oblečená do mužských šiat. Veľa ľudí sa zhromaždilo na hostine, mnohí pokúšali

šťastie, ale nikomu sa nepodarilo zostreliť zlatú mincu. Pokúsil sa o to i Tostuk, ale bez úspechu.

Potom Dudar Kis napla svoj luk a minca zasiahnutá šípom s cvengotom dopadla na zem.

„Ty si chánov zat!“ – zvolali prítomní.

Posadili Dudar Kis na koberec, zodvihli ho a tak odniesli pred chána. Potom priviedli chánovu dcéru a odovzdali ju do objatia Dudar Kis. O tri dni sa vydala Dudar Kis s chánovou dcérou domov. Brat chánovej dcéry ich odprevadil na kúsku cesty. „Prečo ste ma dali za ženu Dudar Kis, keď je takým istým dievčaťom ako ja?“ „Sestrička, kdeže je to dievča. Je to tvoj manžel. Určite je muž.“ Potom sa rozlúčil, a odcválal domov.

Dudar Kis, oblečená do mužských šiat, spolu s chánovou dcérou a Tostukom pokračovali v ceste. Čoskoro prišli k domu, kde býval Tostuk a takto oslovil mamu:

„Môj brat si priviedol manželku.“

Veľmi sa prekvapila, ale nič nepovedala. Ráno vysadla na svojho koníka a odcválala na ňom do pustatiny. Opýtal sa jej koník: „Dudar Kis, teraz čo spravíš?“

„Opustím Tostuka. Načo mi je manželka, keď aj ja som dievča? Tostuk si ju potom zoberie za

manželku. Ja už mám manžela, je síce pravda, že je vlkolak.“

„Neodchádzaj ty od Tustoka. O tvojom manželovi široko ďaleko nič nepočuť. Zajtra si vyjdi s Tostukom na pustatinu a povedz mu pravdu, vydaj sa za neho ty.“

Na druhý deň ráno sa takto prihovorila dievčina k Tostukovi: „Braček, poďme si zajazdiť. Poďme si zapoľovať na jeleniu zver.“

Vysadli na kone a odcválali z domu, potom sa Dudar Kis takto prihovorila: „Och, braček, kto si zoberie za ženu chánovu dcéru? To dievča, ktoré som včera priviedol domov?“

Prekvapene sa obzrel Tostuk a takto odpovedal: „Kto iný by si ju zobral, keď nie ty. Veď vlastne je tvojou manželkou.“

„A mňa si kto zoberie za manželku?“

Po týchto slovách bol Tostuk ešte viac prekvapený.

„Prečo by si ťa mal niekto brať za manželku?“ – opýtal sa Tostuk.

„Preto, brat môj, lebo som dievča.“ Tostuk sa týmto slovám veľmi potešil a vrátili sa naspäť domov, zobral si obidve dievčatá manželky.

Čoskoro vypukla vojna a Tostuk musel odísť z domu. Dudar Kis mu povedala:

„Chod', keď musíš ísť, ale neber si môjho koňa, lebo ťa opustí a vráti sa naspäť ku mne.“

Manžel neposlúchol, vysadol na šedivého koníka a povedal: „Keď porodí moja manželka dieťa, pošlite niekoho za mnou. Nech sa volá Altán Bej.“

Po týchto slovách odcválal. O mesiac Dudar Kis porodila dieťa, ktoré malo zlatú hlavu a zadoček strieborný. Tostukova matka napísala synovi dopis: „Nevesta Dudar Kis porodila dieťa so zlatou hlavou a strieborným zadočkom.“

Vyslala na cestu jedného jazdca s dopisom. Vysadol na čierneho tátoša, po mesačnom cvale zastal pri kopci, ktorý mal tvar srdca. Z kopca vychádzal taký rovný dym ako jeho chrbtica, zrazu sa otvorili pred ním dvere a posol vošiel dnu.

V miestnosti sedela na kosť vychudnutá žena a opýtala sa ho: „Kamže, kam, synak?“

„Nevidela si tadiaľto prejsť nejaké vojsko?“ – opýtal sa posol.

„Veru som videla. Tadiaľto prešli a tu nocovali. Určite si i ty ustatý. Priviaž svojho koňa a potom ťa obslúžim.“

Posol zosadol z koňa a priviazal ho. Vošiel do domu. Starká mu dala za hrniec ovsenej polievky.

Keď ju zjedol, ľahol si a zaspal. Vtedy mu starena prezrela veci a vybrala písmo. Z neho sa dozvedela, že Dudar Kis má syna, ktorý má zlatú hlavu a strieborný zadoček. Dozvedela sa tiež, že sa nachádza v dome Tustukovom. Stará žena nebol nikto iný ako stará bosorka – matka vkolaka. Vrátila mu dopis naspäť do vrecka a posol nič nezbadal. Čoskoro sa posol zobudil a hovorí: „Už musím ísť, je neskoro.“

„Len choď a keď pôjdeš tadiaľto, zastav sa pri mne.“

Posol prišiel k Tostukovi a odovzdal mu dopis. Ten sa mu veľmi potešil a rád by bol išiel domov pozrieť si syna, ale spolubojovníci mu povedali:

„Nechoď domov, Tostuk, nepriateľ je blízko a my sme bojovníci.“

Po týchto slovách Tostuk napísal dopis a odovzdal ho poslovi. V dopise bolo napísané:

„Pozdravujem ťa, mama. Usporiadaj hostinu na počesť môjho novorodeného syna. Nech sa volá Altán Bej.“

Posol odcválal s novým dopisom a znova sa zastavil pri dome stareny. Od únavy hneď zaspal. Striga mu vybrala z vrecka dopis a hodila ho do ohňa. Potom sama napísala druhý dopis v ktorom

bolo: „Načo ste posielali toho posla, mama moja, a zbytočne ničili jeho koňa?“

Dajte priviesť tridsať vozov raždia rozložte vatru a upáľte na nej Dudar Kis aj s dieťaťom.“ Tento dopis dala striga do vrecka poslovi.

Tostukova mama, keď prečítala dopis, dala priviesť tridsať vozov raždia. Keď to uvidela Dudar Kis, pustila sa do plaču. V noci sa vrátil jej koník a opýtal sa jej: „Dudar Kis, spíš?“

„Ležím so svojím synom, Altán Bejom.“

„Pod' von aj so synom!“

Dudar Kis vstala, obliekla sa, obliekla i svojho syna a nesúc ho v náručí vyšla zo stanu. Keď uvidela svojho koníka, pustila sa do plaču. Koník mal tri nohy zviazané, ale i napriek tomu cválal domov. Povraz sa mu natoľko zarezával do nôh, že sa mu belela kosť. Dudar Kis mu rozviazala nohy a so synom vysadla na jeho chrbát a útekou si zachránila život. Niekoľko ich prenasledoval.

Koník darmo chcel letieť, lebo nevedel, chcel rýchlejšie cváľať, ale pre doráňané nohy nevládal. Prenasledovateľ sa blížil.

Dudar Kis mala jeden hustý hrebeň. Tento hodila na zem a prikázala: „Hustý les nech z neho vyrastie.“

Hustý les vyrástol a stará striga zablúdila v ňom. Dudar Kis získala čas, aby mohla ďalej cváľať, ale striga sa predsa len dostala z lesa a čochvíľa jej bola v päťách. Dudar Kis hodila na zem svoje zrkadlo a hľa, veľké jazero vzniklo. Preplávala ho so svojím koníkom, ale striga plávala za ňou, chytila ju za zápästie. Striga si vybrala nôž a rozpárala ním koníkovi brucho. Ten od bolesti kopol dozadu obidvoma nohami, zasiahol strigu, ktorá odletela, pri páde si zlomila krk a bolo po nej. Z koníkovho brucha vypadli vnútornosti, podlomili sa mu nohy, padol na zem a umieral. Dudar Kis ho objala okolo krku, a tak ho oplakávala.

„Neplač, Dudar Kis“ – povedal koník, neplač. Odrež mi štyri nohy a rozhod' ich na štyri svetové strany.

Zvolaj, nech sa premenia na štyri kobyly. Potom moje telo rozrež na šesť častí, hod' ho na zem a želaj si, aby sa premenilo na jeden veľký biely dom. Po týchto slovách koník vydýchol naposledy.

Splnila Dudar Kis slová svojho koníka. Odrezala mu štyri nohy a rozhodila na štyri svetové strany. Premenili sa na štyri krásne kobyly. Trup rozrezala na šesť častí, hodila na zem a želala si,

aby sa premenil na biely dom. V tom momente pred ňou vyrástol veľký biely dom. Dudar Kis bola zrazu bohatá, dojila kobyly. Altán Bej vyrástol a pásol kone, ale široko – ďaleko nežili ľudia. Jedného dňa, ako tak pásol kone, prišiel k nemu jeden beznohý človek a zabil jeleňa. Altán Bej zobral jeleňa a odniesol ho svojej matke. Na druhý deň išiel Altán Bej k tomu beznohému a ten ho oslovil jeho menom a povedal mu: „Altán Bej, poď ku mne!“ – beznohý človek si zobral čiapku a dal ju chlapcovi.

Altán Bej odniesol čiapku domov, ale nepovedal o nej svojej matke, len ju zložil pri koňoch a odišiel.

Keď išla jeho matka podojiť kobyly, našla čiapku a s plačom vošla do domu. Plačúc sa opýtala svojho syna: „Kde si našiel túto čiapku?“

„Jeden beznohý človek mi ju dal.“

„Ten beznohý je môj manžel. Tostuk je твоjím otcom. Dones ho sem!“

Altán Bej chytil svojho otca za ruky, vyzdvihol ho do sedla svojho koňa a odniesol ho domov. Keď prišli domov, opäť ho chytil za ruky a položil ho na zem. Potom odcválal ku stádu koní a do večera sa nevrátil. Keď sa vrátil naspäť, už našiel svojho otca

okúpaného v kobyľom mlieku a oblečeného do pekných šiat, matka ho nachovala. Junák Tostuk bol milý ku svojmu synovi. Dudar Kis sa opýtala svojho manžela: „Odkiaľ ideš, manžel môj?“ Nuž, odkiaľ by som mohol prísť?“ – odpovedal. Keď som odišiel do boja, nakázal som mojej mame, aby poslala posla za mnou, keď sa mi narodí syn. Posol mi doniesol list od mojej matky. Spolubojovníci ma nepustili domov. Preto som napísal dopis mojej matke, aby pripravila hostinu na počesť môjho syna. Posol odniesol môj dopis. Ale ako si sa dostala Dudar Kis do tejto cudzej krajiny? Nieкто ti ublížil?

Keď prišiel posol, ležala som na podstienke. Tvoja matka dostala dopis, v ktorom bolo napísané: „nech dá doviešť tridsať vozov raždia, nech na tej vatre nás dá upáliť spolu s mojím synom. V noci sa vrátil môj vyšedivený koník a ja som na ňom ušla. Nieкто nás začal prenasledovať, ale neviem kto. Rozpáral brucho môjmu koníkovi, ten kopol dozadu a zabil prenasledovateľa, ale i koník zahynul. Ja som ostala tu so svojím synom Altán Bejom a dala som ťa doniesť. Ako si stratil svoje nohy, junák Tostuk?“

„V ten deň, keď ma koník opustil, vydal som sa na cestu, aby som ho pohľadal a zároveň som hľadal i teba. Koňa som nemal, chodil som pešo. Čižmy sa mi čoskoro zodrali.

Ďalej som išiel bosý, ale podošva sa mi zodrala, a nohy sa mi postupne zodrali po stehná. Takto som si musel hľadať i obživu.“

Dudar Kis a syn sa potešili beznohému junákovi Tostukovi. Odišli domov k Tostukovej matke a vyrozprávali jej celý príbeh.

POZNÁMKA O AUTOROVI

Presne charakterizovať, kto vlastne bol Ármý Vámbery je vlastne nemožné. Bol cestovateľ po Strednej Ázii, svetoznámy orientalista, univerzitný profesor, vynikajúci odborník na tureckú filozofiu, od roku 1860 člen dopisovateľ, od roku 1870 riadny člen, do roku 1883 čestný člen Maďarskej akadémie vied, od roku 1894 bol riaditeľom MAV. Bol nadaný vedec, vynálezca či jednoducho znalec politiky vtedajšej doby, zástupca mocností. Ani vynikajúci znalci jeho celoživotnej práce nevedia jednoznačne určiť čím vlastne bol? Jedno s určitosťou môžeme tvrdiť, že mal vynikajúce schopnosti, politický prehľad za ktorý sa mu dostalo už počas jeho života uznania na celom svete. Podarilo sa mu získať podporu najvyšších predstaviteľov mocností. Priazeň tých, ktorí koncom 19. a začiatkom 20. storočia rozhodovali o živote a smrti ľudí, o vzniku a zániku veľmocí a štátov.

